

Ruhun mahiyetini bir cihette anlamak için havayla kıyaslamamız doğru olur mu?

Kıyas-ı Temsilî; aralarında mevcut olan müşterek bir vasıftan dolayı iki şeyden gizli olanı açık olana, gaip olanı görülene, bilinmeyenini bilinene, uzaktakini yakına vs. kıyas etmektir.

Analoji, yani temsil getirme, akıl yürütmenin temel usullerinden biridir. Bu usulle insan zihni, hâdiseler arasındaki benzerliklerden hareketle, bilinenlerden bilinmeyen neticeleri çıkarır.

Analoji, İslâmî literatürde “**kıyas-ı temsilî**” adını alır.

Bu yüzden ruh ile havanın mukayese edilmesi makul ve güzeldir. Lakin kıyas yaparken mantık ve kaziyelerine dikkat etmek gerekir.

Kıyas-ı temsilî usulü; kâinatta söz konusu olan genel bir kaideyi, belli bir eşyada tespit edip o kaidenin aynı sınıfa giren tüm cüzlerinde de geçerli olduğu neticesine ulaşmayı hedefler. Güneşin nurlu bir varlık olmasından dolayı, her parlak şeyde yansıması, cüz’î bir kaidedir; bu kaideden hareketle “**Her nuranî varlık parlak şeylerde yansiyabilir**” küllî neticeye ulaşılabilir.

Kıyas-ı temsilînin en parlak yüzü, küllîyi cüz’îde bulmak ve daha sonra külliyete intikal etmektir. Çok insan bir anda küllîye intikal edemez, ama cüz’îden küllîye intikal edebilir. Zira küllînin can damarının birisi cüz’îde de atıyor. İşte kıyas-ı temsilî cüz’îde atan bu damarı tutturmak ile bütün vücudun damarlarına intikal ettirip diğer sahaları da fark ettiriyor.

İnsan cüz’î, insanlık ise küllîdir. İnsanlıktaki acıkma duygusunu göstermek için bir ferdin acıkma duygusunu göstermek kâfidir. Bütün insanları tek tek dolaşmaya lüzum yoktur. Zaten buna imkân da müsait değildir. Öyle ise insanlığın bir ferdini temsil getirip, bütün insanlığa intikal etmek en sağlam ve kat’î bir yoldur, denilebilir.

Şayet **ruh** ile **hava** arasında benzer durumlar ya da ona işaret edecek unsurlar var ise, bir kıyas yapılabilir. Havadan hareketle ruhun bazı hususiyetlerini çıkarabiliyorsak, bu makbul bir kıyaslama metodu demektir. Mesela havanın her şeyi ihata etmesi ve işlerinin küllî olması, ruhun bedeninin bütün hücrelerinin yanında olması ve tümünde birlikte icraat yapmasına benzetilebilir.